
Die beweging van vakleerlinge deur die opleidingsstelsel

1981

Raad vir Geesteswetenskaplike
Navorsing

S.A. Instituut vir
Mannekragnavorsing

RGN-HSRC

Klasnr./Class No.	Registernr./No.
001.3072068 HSRC MN 80	50596/X

**RAAD VIR GEESTESWETENSKAPLIKE NAVORSING
HUMAN SCIENCES RESEARCH COUNCIL**

Privaatsak X41
Pretoria
Republiek van Suid-Afrika
0001
Telegramme RAGEN
Tel. (012) 28-3944
Teleks 3-0893

Private Bag X41
Pretoria
Republic of South Africa
0001
Telegrams RAGEN
Tel. (012) 28-3944
Telex 3-0893

President	Dr. J.G. Garbers	President
Vise-presidente	Dr. J.D. Venter, Dr. A.J. van Rooy en/and Dr. P. Smit	Vice-Presidents
Sekretaris-tesourier	J.G.G. Gräbe	Secretary-Treasurer

Institute	
S.A. Instituut vir Geskiedenisnavorsing (SAIGN)	S.A. Institute for Communication Research (SAICR)
S.A. Instituut vir Kommunikasienavorsing (SAIKN)	S.A. Institute for Educational Research (SAIER)
S.A. Instituut vir Mannekragnavorsing (SAIMAN)	S.A. Institute for Historical Research (SAIHR)
S.A. Instituut vir Navorsingsontwikkeling (SAINO)	S.A. Institute for Languages, Literature and Arts (SAILLA)
S.A. Instituut vir Opvoedkundige Navorsing (SAION)	S.A. Institute for Manpower Research (SAIMAR)
S.A. Instituut vir Psigologiese en Psigometriese Navorsing (SAIPPN)	S.A. Institute for Psychological and Psychometric Research (SAIPPR)
S.A. Instituut vir Sosiologiese, Demografiese en Kriminologiese Navorsing (SAISDKN)	S.A. Institute for Research Development (SAIRD)
S.A. Instituut vir Statistiese Navorsing (SAISN)	S.A. Institute for Sociological, Demographic and Criminological Research (SAISDCR)
S.A. Instituut vir Taal, Lettere en Kuns (SAITALEK)	S.A. Institute for Statistical Research (SAISR)
Buro vir Ondersteunende Navorsingsdienste (BOND)	Bureau for Research Support Services (BRSS)
Administrasie	Administration

Nasionale Programme

RGN-Sportondersoek
RGN-Ondersoek na die Onderwys

Institutes	
S.A. Instituut vir Geskiedenisnavorsing (SAIGN)	S.A. Institute for Communication Research (SAICR)
S.A. Instituut vir Kommunikasienavorsing (SAIKN)	S.A. Institute for Educational Research (SAIER)
S.A. Instituut vir Mannekragnavorsing (SAIMAN)	S.A. Institute for Historical Research (SAIHR)
S.A. Instituut vir Navorsingsontwikkeling (SAINO)	S.A. Institute for Languages, Literature and Arts (SAILLA)
S.A. Instituut vir Opvoedkundige Navorsing (SAION)	S.A. Institute for Manpower Research (SAIMAR)
S.A. Instituut vir Psigologiese en Psigometriese Navorsing (SAIPPN)	S.A. Institute for Psychological and Psychometric Research (SAIPPR)
S.A. Instituut vir Sosiologiese, Demografiese en Kriminologiese Navorsing (SAISDKN)	S.A. Institute for Research Development (SAIRD)
S.A. Instituut vir Statistiese Navorsing (SAISN)	S.A. Institute for Sociological, Demographic and Criminological Research (SAISDCR)
S.A. Instituut vir Taal, Lettere en Kuns (SAITALEK)	S.A. Institute for Statistical Research (SAISR)
Buro vir Ondersteunende Navorsingsdienste (BOND)	Bureau for Research Support Services (BRSS)
Administrasie	Administration
National Programmes	
RGN-Sportondersoek	HSRC Sports Investigation
RGN-Ondersoek na die Onderwys	HSRC Investigation into Education

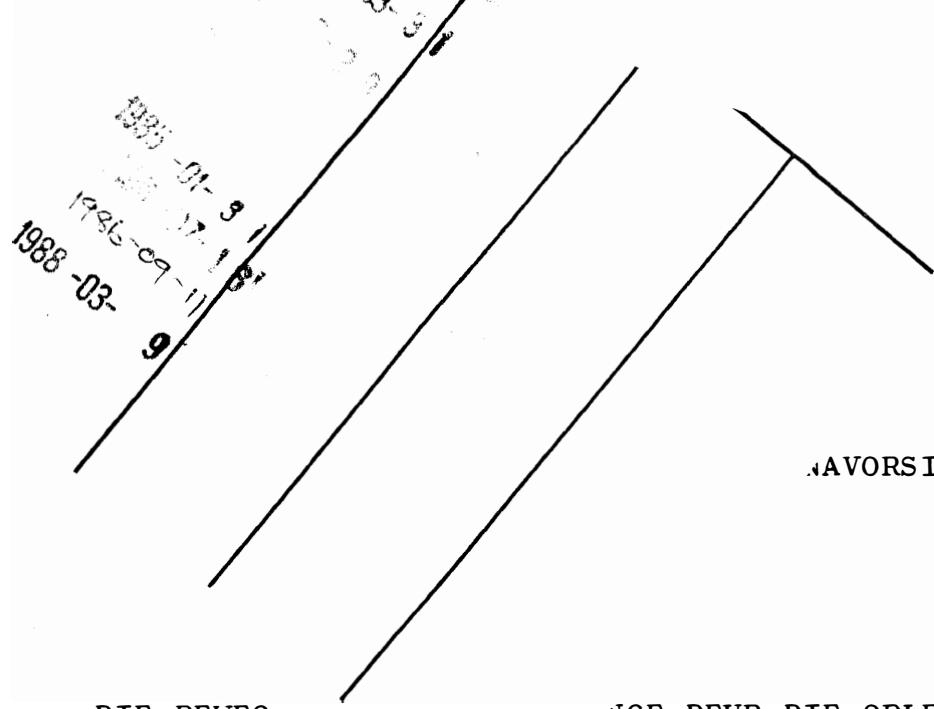
Funksie van die RGN

Die RGN onderneem, bevorder en koördineer navorsing op die gebied van die geesteswetenskappe, dien die Regering en ander instansies van advies insake die benutting van navorsingsbevindinge en versprei inligting betreffende die geesteswetenskappe.

Function of the HSRC

The HSRC undertakes, promotes and co-ordinates research in the human sciences, advises the Government and other bodies on the utilization of research findings and disseminates information on the human sciences.

050596/

DIE BEWEG.

NGE DEUR DIE OPLEIDINGSTELSEL

S.S. TERBLANCHE B.Sc., B.A.(Hons.)

SUID-AFRIKAANSE INSTITUUT VIR MANNEKRAGNAVORSING

WAARNEMENDE DIREKTEUR: S.S. TERBLANCHE

0000022070

PRETORIA

1980

Navorsingsbevinding M-N-80

ISBN 0 86965 767 4

KWAD VIR GEESTESWETENSKAPLIKE NAVORSING
HUMAN SCIENCES RESEARCH COUNCIL

Kopiereg voorbehou

Prys R1,10

001.3072068 HSRC MN 80

VERVALDATUM/DATE DUE

1981-06-11

STANDKODE
001-3072068
HSRC 80

REGISTERNOMMER

2510305

INHOUD

BLADSY

1	AGTERGROND EN DOELSTELLING	1
2	METODE	3
3	OUDERDOM EN ONDERWYSPEIL	4
4	AARD VAN VERKRYGING VAN VAKMANSTATUS	9
5	BYLAE	13

DIE BEWEGING VAN VAKLEERLINGE
DEUR DIE OPLEIDINGSTELSEL

1

AGTERGROND EN DOELSTELLINGS

Die Instituut vir Mannekragnavorsing (SAIMAN) onderneem gereeld makro mannekragvraag- en aanbodstudies om saam te val met die doelwitjaar van die Ekonomiese Ontwikkelingsprogram. Die doel met dié studie is hoofsaaklik om op breë grondslag die veranderinge in die beroepstruktuur van die arbeidsmag te monitor. Een van die beroeps-groepe in hierdie gereelde studie is ambagsmanne en vakleerlinge.

In die produksie van goedere en lewering van dienste speel die ambagsman 'n baie belangrike rol, nie alleen in die produksieproses as sodanig nie, maar ook in instandhouding en konstruksie. Die tekorte aan ambagsmanne was en is steeds 'n knelpunt. As gevolg van die belangrike rol wat ambagsmanne in die ekonomie speel, het die Advieskomitee vir Mannekragnavorsing aanbeveel dat 'n meer gedetailleerde vraag-aanbod-studie oor ambagsmanne onderneem moet word. SAIMAN het ook begin met so 'n studie maar was genoodsaak om dit te staak as gevolg van probleme wat met bestaande inligting ondervind is. Die omvang van die vraag na ambagsmanne is, soos in die meeste ander beroepe, 'n funksie van die vlak van ekonomiese aktiwiteit. Waar die EOP 'n doelwit vir dié vlak stel, kan die vraag na ambagsmanne sonder veel probleme geraam word. In die ramings word van die Mannekragopnames van die Departement van Mannekragbenutting gebruik gemaak. 'n Ontleding van dié inligting toon duidelik dat werkgewers persone wat nooit 'n vakleerlingskap voltooi of 'n vaktoets afgelê het nie en wat ook nie in terme van die skema vir die opleiding van volwasenes tot vakmanstatus toegelaat is nie, as ambagsmanne klassifiseer. 'n Enkele voorbeeld sal die probleem illustreer. Mannekragopname Nr. 10 van 1973 toon 2434 Kleurling ambagsmanne in die metaal- en ingenieursambagte. Die getal neem

tot tot 3525 in 1975 en in 1977 word 5051 aangegee, terwyl die getal nuwe geregistreerde vakleerlinge volgens die Departement se rekords gewissel het van slegs 140 in 1973 tot slegs 257 in 1977. Geen gegewens is beskikbaar om die verhouding van gekwalifiseerde ambagsmanne tot nie-gekwalifieerde te bepaal nie. Bevolkingsensusgegewens kan nie gebruik word nie omdat die Departement van Statistiek die internasionale klassifikasie van beroepe gebruik en dus nie ambagsmanne as 'n afsonderlike kategorie aantoon nie.

Dit is sinneloos om 'n raming van die vraag na ambagsmanne, wat dus noodwendig 'n sekere verhouding nie-gekwalifieerde insluit, te vergelyk met 'n aanbod wat op getal ingeskreve vakleerlinge ('n redelike harde syfer) gebaseer is. Daar is ook ander dataprobleme. Smit (1977)⁽¹⁾ wys dat 'n aansienlike aantal tegnici ook as vakleerlinge registreer maar nooit as ambagsmanne werk nie. 'n Aansienlike aantal ambagsmanne word voormanne of begin hul eie ondernemings. Ook die omvang hiervan is totaal onbekend.

Hierdie probleme wat met ambagsmanne ondervind is, is nie net beperk tot die ambagsmanberoep nie, en SAIMAN het derhalwe begin met 'n mannekragmonitorstelsel. Die doel met hierdie stelsel, wat op 'n individuele databasis berus, is om jaarliks inligting oor arbeidsomset, lone, volksgroep-, geslag- en onderwyspeilstrukture van 'n aantal sleutelberoep in te samel. Die verwagting is dat die Instituut op dié wyse in sy hoofdoelstelling, naamlik om 'n beeld van die RSA se mannekrag op 'n deurlopende basis aan beleidmakers beskikbaar te stel, kan slaag. Die stelsel vervang geen ander bron van inligting nie. Die beperkte aantal beroepe wat ingesluit word, maak dit moontlik om 'n beroep te omskryf sodat die inligting suiwerder kan wees. So 'n omskrywing is in die mannekragopname van die Departement van Mannekragbenutting as gevolg van die groot aantal beroepe wat ingesluit word, net nie moontlik nie en daar moet noodwendig met 'n beroepsbenaming volstaan word.

---

(1) SMIT, P.C. Die arbeidsituasie van ingenieurstegnici in die RSA, RGN, 1977.

Met die pogings om 'n uitvoerbare metode te vind en om die probleme wat ondervind is op te los, is van die standpunt uitgegaan dat vakleerlinge dié bron is waaruit ambagsmanne aangevul sal word. Daar is derhalwe nagegaan watter inligting oor vakleerlinge by die Departement van Mannekragbenutting beskikbaar is en daar is vasgestel dat dit moontlik sou wees om die vloei van 'n groep vakleerlinge deur die opleidingstelsel te bepaal. Hierdie inligting is ingesamel met die hoop om 'n aanduiding van die toevoegings tot ambagsmangeledere op dié wyse te verkry, of om ten minste 'n betreklik hoë korrelasie tussen die toevoegings en die groei in die getal ambagsmanne te vind - 'n hoop wat nie vervul is nie.

In gesprekke met persone in die private- sowel as die openbare sektor wat met die opleiding van ambagsmanne te make het, het egter geblyk dat die inligting oor die beweging van vakleerlinge deur die opleidingstelsel vir hulle baie waardevol kan wees. Dit sou aan hulle vir die eerste keer die geleentheid bied om hul vakleerlinge se prestasies met 'n nasionale norm te vergelyk.

Die doel met hierdie kort verslag is dus om 'n beeld te verskaf van die vloei van 'n jaargroep van vakleerlinge deur die opleidingstelsel. Sover bekend is dit die eerste keer dat so 'n ontleding in die RSA gemaak word.

2 METODE

Vakleerlinge word geregistreer onder die Vakleerling-wet wat deur die Departement van Mannekragbenutting geadministreer word. Vir hierdie doel word 'n register van vakleerlinge bygehou waarin onder andere die volgende voorkom:

- (a) Ouderdom by registrasie.
- (b) Aard van vakleerlingskap.
- (c) Volksgroep (Asiër, Blank, Kleurling).

- (d) Datum van bereiking van ambagsmanstatus.
- (e) Aard van ambagsmanstatus (vaktoets of tydsverloop).
- (f) Onderwyspeil by registrasie.
- (g) Kansellasie van registrasie.

Bogenoemde inligting is ingesamel vir die jaargroep wat in 1971 vir die eerste keer geregistreer het, deur die inligting van elke vakleerling op 'n vorm aan te bring. Dit neem 5-6 jaar vir 'n groep om in sy geheel deur die opleidingsproses te beweeg. Aangesien daar in Maart 1977 'n Mannekragopname plaasgevind het, is op dié wyse verseker dat die hele groep teen 1977 deur die opleidingstelsel sou beweeg het en kon enige moontlike verbande nagespeur word.

Tabel 2.1 gee 'n oorsigtelikebeeld van die nuwe geregistreerde vakleerlinge van 1971 volgens volksgroep en soort ambag.

Volgens tabel 2.1 is daar 'n duidelike verskil in die registrasiepatroon van die volksgroepe. Blankes registreer hoofsaaklik vir die metaal-, ingenieurs- en elektrotegniese ambagte (63 %) terwyl Kleurlinge en Asiërs hoofsaaklik in die bou-ambagte aangetref word (64 % en 65 % van die vakleerlinge). Die getal Asiér- en Kleurlingvakleerlinge in die bou- en meubelambagte is gesamentlik aamerklik meer as die getal Blankevakleerlinge.

Die oorgrote meerderheid (80 %) van die vakleerlinge is Blankes.

3 OUDERDOM EN ONDERWYSPEIL

Tabel 3.1 toon die ouderdomsverdeling van die vakleerlinge by registrasie.

TABEL 2.1
GEREGISTREERDE VAKLEERLINGE IN 1971 VOLGENS VOLKSGROEP EN
SOORT AMBAG

Ambag	Volksgroep						TOTAAL	
	Blankes		Kleurlinge		Asiërs			
	N	%	N	%	N	%	N	%
01 Metaal en Ingenieurs	N 3487 % 96,2	41,9	125 3,4	8,1	14 0,4	2,4	3626 100	34,7
02 Elektro-tegnies	N 1804 % 96,3	21,7	49 2,6	3,2	21 1,1	3,7	1874 100	17,9
03 Motor	N 1207 % 88,3	14,5	95 6,9	6,2	65 4,8	11,3	1367 100	13,1
04 Bou	N 736 % 35,0	8,8	989 47,1	64,2	375 17,9	65,2	2100 100	20,1
05 Drukkers	N 522 % 86,1	6,3	73 12,0	4,7	11 1,8	1,9	606 100	5,8
06 Meubel	N 41 % 12,3	0,5	203 61,1	13,2	88 26,5	15,3	332 100	3,2
07 Juweliers- en Diamante	N 122 % 95,3	1,5	6 4,7	0,4			128 100	1,2
08 Haarkappers en Diverse	N 408 % 99,8	4,9			1 0,2	0,2	409 100	3,9
TOTAAL	N 8327 % 79,7	100	1540 14,7	100	575 5,5	100	10442 100	100

TABEL 3.1

GEREGISTREERDE VAKLEERLINGE IN 1971 VOLGENS OUDERDOM BY REGIESTRASIE EN SOORT AMBAG VIR ELKE VOLKSGROEP

Ambag	Volksgroep	Ouderdomsgroep					Totaal
		17-19	20-24	25-29	30-34	35-39	
		N	N	N	N	N	
01 Metaal en Ingenieurs	Blankes	N 2897	544	35	5	6	3487
		% 83,1	15,6	1,0	0,1	0,2	100
	Kleurlinge	N 84	39	1		1	125
		% 67,2	31,2	0,8		0,8	100
	Asiërs	N 7	7				14
		% 50,0	50,0				100
02 Elektrotechnies	Blankes	N 1494	283	18	7	2	1804
		% 82,8	15,7	1,0	0,4	0,1	100
	Kleurlinge	N 30	13	4	2		49
		% 61,2	26,5	8,2	4,1		100
	Asiërs	N 15	3	3			21
		% 71,4	14,3	14,3			100
03 Motor	Blankes	N 957	221	21	7	1	1207
		% 79,3	18,3	1,7	0,6	0,1	100
	Kleurlinge	N 79	15	1			95
		% 83,2	15,8	1,1			100
	Asiërs	N 24	37	4			65
		% 36,9	56,9	6,2			100
04 Bou	Blankes	N 624	107	3	1	1	736
		% 84,8	14,5	0,4	0,1	0,1	100
	Kleurlinge	N 725	230	32	2		989
		% 73,3	23,3	3,2	0,2		100
	Asiërs	N 231	129	12	2	1	375
		% 61,6	34,4	3,2	0,5	0,3	100
05 Drukkers	Blankes	N 469	45	7	1		522
		% 89,8	8,6	1,3	0,2		100
	Kleurlinge	N 52	13	4	2	2	73
		% 71,2	17,8	5,5	2,7	2,7	100
	Asiërs	N 4	6			1	11
		% 36,4	54,5			9,1	100
06 Meubel	Blankes	N 36	4	4	1		41
		% 87,8	9,8	2,4			100
	Kleurlinge	N 161	40		2		203
		% 79,3	19,7		1,0		100
	Asiërs	N 56	30	1	1		88
		% 63,6	34,1	1,1	1,1		100

TABEL 3.1 (vervolg)

Ambag	Volksgroep	Ouderdomsgroep					Totaal	
		17-19	20-24	25-29	30-34	35-39		
		N	N	N	N	N		
08 Juweliers en Diamante	Blankes	N %	79 64,8	39 32,0	2 1,6	1 0,8	1 0,8	122 100
	Kleurlinge	N %	6 100,0					6 100
	Asiërs	N %						
09 Haarkappers en Diverse	Blankes	N %	345 84,6	54 13,2	3 0,7	5 1,2	1 0,2	408 100
	Kleurlinge	N %						
	Asiërs	N %		1 100,0				1 100
10 TOTAAL	Blankes	N %	6901 82,9	1297 15,6	90 1,1	27 0,3	12 0,1	8327 100
	Kleurlinge	N %	1137 73,8	350 22,7	42 2,7	8 0,5	3 0,2	1540 100
	Asiërs	N %	337 58,6	213 37,0	20 3,5	3 0,5	2 0,3	575 100

Naastenby 80 % van die Blanke vakleerlinge registreer wanneer hulle tussen 17-19 jaar oud is, met ander woorde direk na skoolverlating.

Alhoewel die meeste Kleurlinge en Asiërs ook in hierdie ouderdomsgroep val, registreer 'n aansienlike persentasie eers as hulle tussen 20-24 jaar oud is. Die getal registrasies na 24 jaar is relatief min.

In tabel 3.2 word die onderwyspeil⁽¹⁾ van die vakleerlinge by registrasie verstrek. Tabel 3.2 toon dat 14,5 % van die Blanke-vakleerlinge oor 'n st. 10-kwalifikasie beskik en dat dit veral die metaal- en ingenieursambagte en die elektrotegniese ambagte is wat st. 10's trek. Die meerderheid vakleerlinge registreer met 'n st. 8-kwalifikasie.

(1) NTS III is as st. 10 geklassifiseer

TABEL 3.2
GEREGISTREERDE VAKLEERLINGE IN 1971 VOLGENS ONDERWYSPEIL EN SOORT AMBAG VIR ELKE VOLKSGROEP

Ambag	Volksgroep	Onderwyspeil										Totaal															
		St. 1		St. 2		St. 3		St. 4		St. 5		St. 6		St. 7		St. 8		St. 9		St. 10							
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%						
01 Metaal- en Ingenieurs	Blankes	N	1	100,0						7	15,6	265	34,9	671	40,3	1533	38,7	328	47,7	682	56,4	3487	41,9				
	Kleurlinge	N	0,0							0,2	7,6	19,2	44,0	21	3,9	39	6,8	9,4	20	27,8	40	31,3	100	19,6			
	Asiërs	N									4,0	5	2,4	16,8	5	2,2	6	3,0	16,0	1	2,4	2	11,1	100	125		
02 Elektrotechnies	Blankes	N								2	4,4	37	4,9	283	17,0	967	24,4	198	28,8	317	26,2	1804	26,7				
	Kleurlinge	N								0,1	2,1	1	0,5	15,7	7	1,3	24	4,2	11,0	2	2,8	17,6	100	49			
	Asiërs	N									2,0	14,3	49,0	4,1	6	2,6	10	5,0	30,6	4	9,8	15	11,7	100	3,2		
03 Motor	Blankes	N								1	50,0	5	11,1	128	16,9	265	15,9	626	15,8	75	10,9	107	8,9	1207	14,5		
	Kleurlinge	N								0,1	10,6	22,0	51,9	3	5,9	32	5,9	42	7,3	6,2	5	6,9	8,8	100	95		
	Asiërs	N									1,1	1,1	3,2	44,2	13	5,7	36	17,8	5,3	10	24,4	11,6	100	6,2	100	11,3	
04 Bou	Blankes	N								10	22,2	210	27,7	213	12,8	249	6,3	26	3,8	28	2,3	736	8,8				
	Kleurlinge	N								1,4	28,5	28,9	33,8	13	76,5	144	70,2	372	64,8	3,5	41,7	40	31,3	100	3,8	989	
	Asiërs	N								1,3	14,6	39,2	37,6	14,6	100,0	28	34,1	187	82,0	3,0	24	58,5	4,0	100	4,0	375	64,2
05 Drukkers	Blankes	N								2	100,0	7,5	49,9	79	4,7	363	9,2	6,7	35	5,1	43	3,6	522	6,3			
	Kleurlinge	N								0,2	0,4	0,4	6,8	15,1	5	0,9	34	5,9	12	16,7	8,2	22	17,2	100	73		
	Asiërs	N											46,6	6	3,0	54,5	3,0	16,4	2	4,9	30,1	3	16,7	27,3	11	4,7	100
06 Meubel	Blankes	N								2	4,4	14	1,8	13	0,8	10	0,3	4,9	0,3	2	0,3			41	0,5		
	Kleurlinge	N								4,9	34,1	52	25,4	31,7	85	15,7	60	10,5	3	4,2			100	203			
	Asiërs	N								3	17,6	25,6	41,9	52	63,4	17	7,5	19	9,4	1,5				100	100	88	15,3
08 Juweliers en Diamante	Blankes	N										6	0,8	7	0,4	87	2,2	7	1,0	15	1,2	122	1,5				
	Kleurlinge	N										4,9	5,7	51,3	3	0,6	3	0,5	50,0	5,7	12,3		100	6			
	Asiërs	N														100,0	1	0,5					100	0,4			
09 Haarkappers en Diverse	Blankes	N								1	100,0	0,2	50,0	19	42,2	97	12,8	133	8,0	123	3,1	17	2,5	408	4,9		
	Kleurlinge	N								0,2	0,5	17	205	23,8	32,6	541	100	574	100	47,5	72	100	8,3	100	14,5		
	Asiërs	N									0,1	1,1	13,3	35,1	82	100	228	100	202	100	4,7	41	100	18	100	575	
10 TOTAAL	Blankes	N	1	100	0,0	1	100			2	100	45	100	759	100	1664	100	3958	100	688	100	1209	100	8327	100		
	Kleurlinge	N	1	100	0,1	2	100			0,0	0,5	17	100	541	100	574	100	37,3	100	4,7	72	100	128	100	1540	100	
	Asiërs	N									0,1	4	100	14,3	14,3	39,7	35,1	35,1	7,1	7,1	3,1				100	100	575

Van al die ambagsgroepe is dit veral die bou-ambagte wat die laer gekwalifiseerde trek waar 58,8 % van die Blanke vakleerlinge oor 'n st. 7 of laer kwalifikasie beskik. Die skolastiese kwalifikasie van Kleurlinge en Asiër-vakleerlinge in die Bouambagte is relatief hoër as dié van die Blankes en dieselfde geld vir die drukkersambagte waar 30,1 en 27,3 % van die Kleurlinge en Asiërs respektiewelik byvoorbeeld st. 10 behaal het.

4

AARD VAN VERKRYGING VAN VAKMANSTATUS

Uit tabel 4.1 blyk dat 26,1 % van die Blanke-vakleerlinge nie ambagsmanstatus bekom het nie. Die persentasies vir Kleurlinge en Asiërs is aanmerklik laer, naamlik 16,1 % en 17,9 % respektiewelik. Hierdie verskille is hoofsaaklik toe te skryf aan die relatiewe lae erosie by die meubel- en bouambagte waar die persentasie Blanke-vakleerlinge wat kansel leer, aansienlik hoër as die Kleurlinge of Asiërs is. Aan die ander kant is die erosie onder Kleurlinge en Asiërs in die metaal- en ingenieursambagte aanmerklik hoër as vir Blankes. In die bylae, tabelle B1-B9 word vir elke soort ambag 'n ontleding van die verkryging van ambagsmanstatus volgens onderwyspeil gemaak. Hierdie tabelle word nie afsonderlik bespreek nie, maar aangesien sommige lesers miskien besondere belangstelling in 'n spesifieke groep het, word die tabellasies tog aangebied. Dié tabelle toon dat daar 'n redelik algemene neiging is vir die persentasie kansellasies om te daal namate die onderwyspeil toeneem.

Die gegewens in tabel 4.1 toon verder dat 40 % van die Blanke-vakleerlinge van 1971, ambagsmanstatus deur middel van 'n vaktoets bekom het, terwyl die persentasie vir Kleurlinge en Asiërs in die omgewing van 25 % is. Sover dit Blankes betref, speel vaktoetse 'n belangrike rol in veral die elektrotegniese-, motor-, drukkers- en juweliersbedrywe waar meer as 40 % van die vakleerlinge ambagsmanstatus deur middel van vaktoetse behaal.

TABEL 4.1

GEREGISTREERDE VAKLEERLINGE IN 1971 VOLGENS VAKMANSTATUS,
SOORT AMBAG EN VOLKSGROEP

Ambag	Volksgroep	Status verkry		Nie Status verkry		Toetaal	
		Vaktoets	Tydverloop	Kanselleer	Ongespesifieerd		
		N	N	N	N		
01 Metaal- en Ingenieurs	Blankes	N %	1282 36,8	1264 32,2	609 17,5	332 9,5	3487 100
	Kleurlinge	N %	22 17,6	60 48,0	21 16,8	22 17,6	125 100
	Asiërs	N %	1 7,1	8 57,1	2 14,3	3 21,4	14 100
02 Elektrotechnies	Blankes	N %	794 44,0	629 34,9	280 15,5	101 5,6	1804 100
	Kleurlinge	N %		44 89,8	1 2,0	4 8,2	49 100
	Asiërs	N %	2 9,5	16 76,2	3 14,3		21 100
03 Motor	Blankes	N %	619 51,3	268 22,2	285 23,6	35 2,9	1207 100
	Kleurlinge	N %	40 42,1	36 37,9	12 12,6	7 7,4	95 100
	Asiërs	N %	32 49,2	17 26,2	15 23,1	1 1,5	65 100
04 Bou	Blankes	N %	206 28,0	350 47,6	167 22,7	13 1,8	736 100
	Kleurlinge	N %	246 24,9	594 60,1	134 13,5	15 1,5	989 100
	Asiërs	N %	86 22,9	226 60,3	54 14,4	9 2,4	375 100

(Tabel vervolg)

TABEL 4.1 (vervolg)

Ambag	Volksgroep	Status verkry		Nie Status verkry		To=taal	
		Vaktoets	Tydsverloop	Kanselleer	Ongespesifieerd		
		N	N	N	N		
05 Drukkers	Blankes	N %	284 54,4	101 19,3	120 23,0	17 3,3	522 100
	Kleurlinge	N %	40 54,8	25 34,2	7 9,6	1 1,4	73 100
	Asiërs	N %	4 36,4	4 36,4	3 27,3		11 100
	Blankes	N %	2 4,9	24 58,5	15 36,6		41 100
	Kleurlinge	N %	38 18,7	145 71,4	17 8,4	3 1,5	203 100
	Asiërs	N %	13 14,8	62 70,5	12 13,6	1 1,1	88 100
06 Meubel	Blankes	N %	52 42,6	33 27,0	30 24,6	7 5,7	122 100
	Kleurlinge	N %	2 33,3	1 16,7	3 50,0		6 100
	Asiërs	N %					
	Blankes	N %	95 23,3	148 36,3	137 33,6	28 6,9	408 100
09 Haarkappers en Diverse	Kleurlinge	N %					
	Asiërs	N	1 100,0				1 100
	Blankes	N %	3334 40,0	2817 33,8	1643 19,7	533 6,4	8327 100
10 TOTAAL	Kleurlinge	N %	388 25,2	905 58,8	195 12,7	52 3,4	1540 100
	Asiërs	N %	139 24,2	333 57,9	89 15,5	14 2,4	575 100

Alhoewel verskille tussen die ambagrigtings voorkom, bestaan by Blankes die algemene tendens van hoe hoër die onderwyspeil, hoe groter is die persentasie wat vakmanstatus met behulp van 'n vaktoets verkry. Hierdie tendens is nie by Kleurlinge en Asiërs so duidelik waarneembaar nie, maar die persentasie Kleurlinge met st. 10 wat ambagsmanstatus deur 'n vaktoets behaal, is merkbaar hoër as vir die ander onderwyspeile.

5 SAMEVATTING

Baie kortlikks saamgevat is die vernaamste algemene afleidings wat uit die ontleding gemaak word, die volgende:

- Die erosie onder veral Blanke-vakleerlinge van 1971 was hoog. Meer as 'n kwart van die Blankes behaal nie ambagsmanstatus nie. Die persentasie vir Kleurlinge en Asiërs is in die omgewing van 17 %.
- Die erosie onder Kleurling en Asiér-vakleerlinge in die metaal- en ingenieursambagte is besonder hoog, respektiewelik 34 en 36 %.
- Die erosie onder Kleurling- en Asiér-vakleerlinge in die ambagsrigtings waarin hulle numeries die grootste is, naamlik die bou- en meubelambagte, is heelwat laer as dié van die Blankes, en hul gemiddelde onderwyspeil is hoër.
- Namate die onderwyspeil toeneem, neig die erosie om af te neem.
- Ongeveer 40 % van die Blanke en 25 % van die Kleurling- en Asiér-vakleerlinge behaal ambagsmanstatus deur 'n vaktoets.
- Veral by Blankes is daar 'n duidelike neiging dat die persentasie vakleerlinge wat ambagsmanstatus deur 'n vaktoets behaal, toeneem namate die onderwyspeil toeneem.

BYLAE

INHOUD

TABEL

BLADSY

B.1	GEREGISTREERDE VAKLEERLINGE IN DIE METAAL- EN INGENIEURSAMBAGTE VOLGENS ONDERWYSPEIL EN VAKMANSTATUS	14
B.2	GEREGISTREERDE VAKLEERLINGE IN DIE ELEKTROTEGNIESE AMBAGTE VOLGENS ONDERWYSPEIL EN VAKMANSTATUS	15
B.3	GEREGISTREERDE VAKLEERLINGE IN DIE MOTORAMBAGTE VOLGENS ONDERWYSPEIL EN VAKMANSTATUS	16
B.4	GEREGISTREERDE VAKLEERLINGE IN DIE BOU- AMBAGTE VOLGENS ONDERWYSPEIL EN VAKMAN= STATUS	17
B.5	GEREGISTREERDE VAKLEERLINGE IN DIE DRUKKERSAMBAGTE VOLGENS ONDERWYSPEIL EN VAKMANSTATUS	18
B.6	GEREGISTREERDE VAKLEERLINGE IN DIE MEUBELAMBAGTE VOLGENS ONDERWYSPEIL EN VAKMANSTATUS	19
B.7	GEREGISTREERDE VAKLEERLINGE IN DIE JUWELIERS- EN DIAMANTAMBAGTE VOLGENS ONDERWYSPEIL EN VAKMANSTATUS	20
B.8	GEREGISTREERDE VAKLEERLINGE IN DIE HAARKAPPERS- EN DIVERSE AMBAGTE VOLGENS ONDERWYSPEIL EN VAKMANSTATUS	21

TABEL B.1

GEREGISTREERDE VAKLEERLINGE IN DIE METAAL- EN INGENIEURSAMBAAGTE VOLGENS ONDERWYSPEIL EN VAKMANSTATUS

Volks-groep	Vakmanstatus	Onderwyspeil																				Totaal		
		St. 1		St. 2		St. 3		St. 4		St. 5		St. 6		St. 7		St. 8		St. 9		St. 10				
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%			
B L A N K E S	Vaktoets	N										40	15,1	184	27,4	525	34,2	154	47,0	379	55,6	1282	36,8	
	Tydsverloop	N	1	100,0						3	42,9	3,1	14,4	41,0	12,0	29,6	100	143	21,0	143	21,0	1264	36,2	
	Gekanselleer	N	0,1						0,2		9,0	295	44,0	613	40,0	95	29,0	11,3	10,7	11,3	10,7	609	17,5	
	Ongespesifi-seerd	N							0,2	1	14,3	78	29,4	144	21,5	268	17,5	45	13,7	73	10,7	100	100	
	TOTAAL	N	1	100					0,9	3	42,9	12,8	23,6	44,0	127	8,3	7,4	10,4	87	12,8	332	9,5		
		N	0,0								9,9	14,5	38,3	10,2	26,2					26,2		100		
K L E U R L I N G E	Vaktoets	N										2	9,5	6	15,4	2	10,0	12	30,0	22	17,6			
	Tydsverloop	N										9,1	27,3	9,1	10,0	54,5	100	16	40,0	60	48,0			
	Gekanselleer	N								5,0		12	57,1	20,0	31,7	16,7	26,7	4	10,0	21	16,8			
	Ongespesifi-seerd	N							4,8		1	20,0	6	28,6	28,6	19,0	19,0	8	20,0	22	17,6			
	TOTAAL	N							4,5		1	20,0	4,5	4,8	8	20,5	4	20,0	18,2	36,4	36,4	100		
		N										5	100	21	100	39	100	20	100	40	100	125	100	
A S I R S	Vaktoets	N										1	20,0								1	7,1		
	Tydsverloop	N										100,0		3	60,0	37,5	100,0	1	50,0	12,5	50,0	8	57,1	
	Gekanselleer	N										37,5		1	16,7	12,5		1	50,0	1	50,0	100	214,3	
	Ongespesifi-seerd	N										50,0		1	20,0	66,7	2	33,3			50,0		100	321,5
	TOTAAL	N										33,3		5	100	35,7	6	100	7,1	14,3	2	100	14	100
	GROOT TOTAAL	N	1	100					0,0		7	0,2	270	7,5	697	19,2	1578	43,5	349	9,6	724	20,0	3626	100

TABEL B.2

Volks- groep	Vakmanstatus	Onderwyspeil										Totaal										
		St. 1		St. 2		St. 3		St. 4		St. 5		St. 6		St. 7		St. 8		St. 9				
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%			
B L A N K E S	Vaktoets	N								5	13,5	87	30,7	384	39,7	107	54,0	211	66,6	794 44,0		
	Tydsverloop	N							0,6	11,0	48,4	13,5	13,5	26,6	100	57	28,8	51	16,1	629 34,9		
	Gekanselleer	N							2,7	17	45,9	129	45,6	373	38,6	9,1	8,1	36	11,4	280 15,5		
	Ongespesifi= seerd	N							10	27,0	20,5	59,3	153	15,8	25	12,6	8,9	12,9	19	6,0	101 5,6	
	TOTAAL	N							3,6	56	19,8	54,6	57	5,9	9	4,6	8,9	18,8	100	100	1804 100	
K L E U R L I N G E	Vaktoets	N							5	13,5	11	3,9	57	5,9	967	100	198	100	317	100	1804 100	
	Tydsverloop	N							0,1	100	2,1	100	283	100	53,6	11,0	17,6	100	13	86,7	44 89,8	
	Gekanselleer	N							2,3	100,0	15,9	100,0	22	91,7	1	50,0	2,3	29,5	1	2,0	100 100	
	Ongespesifi= seerd	N											50,0	1	4,2	100,0	1	50,0	2	13,3	4 8,2	100 100
	TOTAAL	N								1	100	14,3	100	24	100	4,1	100	15	100	49	100	49 100
A S I E R S	Vaktoets	N											2	20,0	100,0					2	9,5	100 100
	Tydsverloop	N								5	83,3	7	70,0	3,8	75,0	1	100,0	1	100,0	16	76,2	100 100
	Gekanselleer	N							31,3	1	16,7	1	10,0	18,8	1	25,0	1	14,3	3	14,3	100 100	
	Ongespesifi= seerd	N							33,3			33,3		33,3			33,3					
	TOTAAL	N								6	100	47,6	100	4	100	19,0	100	4,8	100	21	100	21 100

TABEL B.3

TABEL B.4
GEREGISTREERDE VAKLEERLINGE IN DIE BOU-AMBAGTE VOLGENS ONDERWYSPEIL EN VAKMANSTATUS

Volks-groep	Vakmanstatus	Onderwyspeil																				Totaal		
		St. 1		St. 2		St. 3		St. 4		St. 5		St. 6		St. 7		St. 8		St. 9		St. 10				
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%			
B L A N K E S	Vaktoets	N						2	20,0	37	17,6	54	25,4	85	34,1	15	57,7	13	46,4	206	28,0			
	Tydsverloop	N						1,0	18,0	26,2	41,3	7,3	6,3	100										
	Gekanselleer	N						5	50,0	112	53,3	101	47,4	114	45,8	5	19,2	13	46,4	350	47,6			
	Ongespesifi-seerd	N						1,4	32,0	28,9	32,6	45	18,1	4	15,4	2,4	7,7	1,2	7,1	167	22,7			
	TOTAAL	N						2	20,0	60	28,6	54	25,4	26,9	11,9	5	2,0	2	7,7	13	1,8			
		N						1,2	35,9	32,3	2,4	1,9	30,8	38,5	15,4					100				
K L E U R L I N G E	Vaktoets	N						1	100,0	1	7,7	25	17,4	76	19,6	117	31,5	9	30,0	17	41,5	246	24,9	
	Tydsverloop	N						0,4	0,4	10,2	30,9	251	64,7	47,6	3,7	18	60,0	6,9	22	53,7	594	60,1		
	Gekanselleer	N						7	53,8	85	59,0	14,3	42,3	35,5	3,0	3	10,5	3,7	2	4,9	134	13,5		
	Ongespesifi-seerd	N						1,2	38,5	32	22,2	53	13,7	39	10,5	2,2		1,5		15	1,5	100		
	TOTAAL	N						3,7	23,9	23,9	2	1,4	8	2,1	29,1		5	1,3						
		N						1	100	13	100	144	100	388	100	372	100	30	100	41	100	989	100	
A S I ë R S	Vaktoets	N									1	50,0	4	30,8	19	52,8	6	60,0	2	50,0	32	49,2		
	Tydsverloop	N									3,1	12,5	5	38,5	10	27,8	18,8	100	6,3	17	26,2			
	Gekanselleer	N									1	50,0	29,4	58,8	5,9	10,0	1	10,0			100			
	Ongespesifi-seerd	N									5,9	4	30,8	6	16,7	3	30,0	2	50,0	15	23,1			
	TOTAAL	N									26,7	26,7	40,0	1	2,8	20,0	13,3			1	1,5	100		
		N									3,1	100	13	100	36	100	10	100	4	100	65	100		

TABEL B.5
GEREGISTREERDE VAKLEERLINGE IN DIE DRUKKERSAMBAGTE VOLGENS ONDERWYSPEIL EN VAKMANSTATUS

Volks= groep	Vakmanstatus	Onderwyspeil										Totaal									
		St. 1		St. 2		St. 3		St. 4		St. 5		St. 6		St. 7		St. 8		St. 9			
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
B L A N K E S	Vaktoets	N								1	50,0	36	45,6	188	51,8	23	65,7	36	83,7	284 54,4	
	Tydsverloop	N								0,4	12,7	66,2	8,1	12,7	12,7	3	7,0	3	7,0	100 19,3	
	Gekanselleer	N								1	50,0	13	16,5	81	22,3	3	8,6	3	7,0	100 100	
	Ongespesifi= seerd	N								1,0	12,9	80,2	3,0	3,0	3,0	8	22,9	3	7,0	120 23,0	
	TOTAAL	N								23,3	28	35,4	67,5	6,7	6,7	13	3,6	2,5	1	2,3	17 3,3
K L E U R L I N G E	Vaktoets	N								11,8	2	2,5	76,5	5,9	5,9	79	100	1	2,9	100 100	
	Tydsverloop	N								0,4	15,1	69,5	6,7	69,5	6,7	35	100	43	100	522 100	
	Gekanselleer	N								4,0	10,0	32,5	17,5	10,0	10,0	15	44,1	4,0	18,2	25 34,2	
	Ongespesifi= seerd	N								71,4	60,0	5	20,0	16,0	16,0	1	14,7	2	9,1	7 9,6	
	TOTAAL	N								100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	5	100	22	100	73 100	
A S I S R S	Vaktoets	N								6,8	34	12	100	12	100	46,6	100	16,4	100	4 36,4	
	Tydsverloop	N								75,0	75,0	25,0	25,0	25,0	25,0	3	50,0	1	50,0	100 4 36,4	
	Gekanselleer	N								75,0	75,0	75,0	75,0	75,0	75,0	1	50,0	3	100,0	100 3 27,3	
	Ongespesifi= seerd	N								54,5	6	54,5	100	100	100	18,2	2	100	27,3	100	11 100
	TOTAAL	N								54,5	6	54,5	100	100	100	18,2	2	100	27,3	100	11 100

TABEL B.6
GEREGISTREERDE VAKLEERLINGE IN DIE MEUBELAMBAGTE VOLGENS ONDERWYSPEIL EN VAKMANSTATUS

Volks= Groep	Vakmanstatus	Onderwyspeil																				Totaal	
		St. 1		St. 2		St. 3		St. 4		St. 5		St. 6		St. 7		St. 8		St. 9		St. 10			
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
B L A N K E S	Vaktoets	N																				2 100	
	Tydsverloop	N																				24 100	
	Gekanselleer	N																				15 100	
	Ongespesifi= seerd	N																				36,6 100	
	TOTAAL	N								2 4,9	100 34,1	14 31,7	100 31,7	13 31,7	100 24,4	10 24,4	100 24,4	2 4,9	100 4,9			41 100	
K L E U R L I N G E	Vaktoets	N																				38 100	
	Tydsverloop	N																				145 100	
	Gekanselleer	N																				17 100	
	Ongespesifi= seerd	N																				3 100	
	TOTAAL	N								3 1,5	100 25,6	52 41,9	100 29,6	85 29,6	100 29,6	60 29,6	100 29,6	3 1,5	100 1,5			203 100	
A S I ë R S	Vaktoets	N																				13 100	
	Tydsverloop	N																				62 100	
	Gekanselleer	N																				12 100	
	Ongespesifi= seerd	N																				1 100	
	TOTAAL	N																				88 100	

TABEL B.7
GEREGISTREERDE VAKLEERLINGE IN DIE JUWELIERS- EN DIAMANTAMBAGTE VOLGENS ONDERWYSPEIL EN VAKMANSTATUS

Volks= groep	Vakmanstatus	Onderwyspeil										Totaal									
		St. 1		St. 2		St. 3		St. 4		St. 5		St. 6		St. 7		St. 8		St. 9		St. 10	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
B L A N K E S	Vaktoets	N								1	16,7	2	28,6	40	46,0	2	28,6	7	46,7	52	42,6
	Tydsverloop	N								1,9	66,7	3,8	76,9	21	24,1	3,8	28,6	13,5	100	100	
	Gekanselleer	N								4	57,1	4	57,1	12,1	63,6	2	28,6	2	13,3	33	27,0
	Ongespesifi= seerd	N								1	16,7	1	16,7	3,3	70,0	3	42,9	6,1	6,1	100	
	TOTAAL	N								14,3	14,3	1	14,3	14,3	71,4	5	5,7	10,0	16,7	100	100
K L E U R L I N G E	Vaktoets	N								6	100	7	100	87	100	7	100	15	100	122	100
	Tydsverloop	N								4,9	100	5,7	100	71,3	100	5,7	100	12,4	100	100	
	Gekanselleer	N																			
	Ongespesifi= seerd	N																			
	TOTAAL	N																		6	100
A S I ë R S	Vaktoets	N																			
	Tydsverloop	N																			
	Gekanselleer	N																			
	Ongespesifi= seerd	N																			
	TOTAAL	N																			

TABEL B.8
GEREGISTREERDE VAKLEERLINGE IN DIE HAARKAPPERS- EN DIVERSE AMBAGTE VOLGENS ONDERWYSPEIL EN VAKMANSTATUS

Volks= groep	Vakmanstatus	Onderwyspeil										Totaal N %								
		St. 1		St. 2		St. 3		St. 4		St. 5		St. 6		St. 7		St. 8		St. 9		
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
B L A N K E S	Vaktoets	N	%					3	15,8	15	15,5	26	19,5	40	32,5	9	52,9	2	11,8	95 23,3
	Tydsverloop	N	%	1	100,0			3,2	15,8	14	42,1	27,4	46	34,6	42,1	9,5	2,1	7	41,2	100 100
	Gekanselleer	N	%	0,7				8	42,1	45,4	46	34,6	40	32,5	2,2	11,8	7	41,2	148 36,3	
	Ongespesifi= seerd	N	%			1	100,0	5,4	29,7	31,1	35,1	51	38,3	34	27,6	1,4	4,7	5	29,4	100 100
						0,7		6	31,6	34	35,1	37,2	24,8	24,8	4,4	3,6	3	17,6	100 100	
	TOTAAL	N	%			1	100	1	100	19	100	97	100	133	100	123	100	17	100	408 100
K L E U R L I N G E	Vaktoets	N	%																	
	Tydsverloop	N	%																	
	Gekanselleer	N	%																	
	Ongespesifi= seerd	N	%																	
	TOTAAL	N	%																	
A S I ë R S	Vaktoets	N	%																	1 100
	Tydsverloop	N	%																	100
	Gekanselleer	N	%																	
	Ongespesifi= seerd	N	%																	
	TOTAAL	N	%																	1 100

